

İnsan Hakları ve Birlikte Yaşama

Prof.Dr. Ahmed Ağırakça

İnsanoğlu Cenab-ı Allah tarafından yaratılırken kendisine özgür bir irade verilerek yaratılmıştır. Kendi iradesini yaratılışı gereği kullanacağından bu iradeye kimsenin tahakküm etme hakkı sözkonusu olamaz. Dolayısıyla birey salt insan olmakla elde ettiği bu hakkı sonuna kadar kullanmada tamamen özgür olup onun irade ve söz söyleme hakkı kısıtlanamaz. İnsan taşıdığı bu tabii özgürlüğüyle kendisine karşı işlenecek suçları bertaraf etme gücüne de sahip olmalıdır. Devlet otoritesi varlığını korumak bahaneleriyle tarihte ve günümüzde zaman zaman insanların bu tabii haklarını kısıtlamak ve kitleleri kendi egemenliği altına almak istemiştir. İslam dini kişinin bireysel haklarını annesinden doğmadan daha cenin iken garanti altına almış ve onun din, can, mal, akıl ve ırzını korumayı taahhüd etmiştir. Batı dünyası ise insan hakları kavramını on yedinci yüzyıldan sonra bazı filozof ve düşünürlerin, bireylerin sosyal ve toplumsal haklarını dile getirmelerinden sonra ele almış ve 1789 Fransız ihtilalinden sonra korumaya başlamıştır.

İnsanın kendi haklarını savunması kendisine olan güveniyle paralellik arzeder. Hz. Peygamber devrinden itibaren kişilik haklarının ihlali ile ilgili en küçük bir belirti karşısında ashab bu bireysel haklarını savunmuş ve bireyin hukukuna tecayüze müsamahayı reddetmişlerdir. Kadınlara verilecek mehir ile ilgili olarak Hz. Ömer gibi celadetli ve sert mizaçlı bir insana karşı bütün kadınların hukukunu savunun yaşlı bir kadının itirazlarına Ömer teslim olmuş ve "bu kadın olmasaydı Ömer perişan olurdu" demek zorunda kalmıştı. O günden beri hür iradeye önem veren insanlar kişiliğin haysiyetini korumak maksadıyla son derece net tavırlarla devletin haksızca uygulamalarına karşı bireysel hakları savunmuş ve gerekirse organizeler oluşturmuşlardır.

Hukuk karşısında eşitlik, kardeşlik, özgürlük, bireyin güvenliği, zulme karşı direnme, insanlığa aykırı ve haysiyet kırıcı cezalardan kurtulma, bağımsız yargı organlarına baş vurma özgürlüğü, keyfi ve sebepsizce tutuklamalara karşı direnme, görevlerine son verildiği ve kamu görevinden uzaklaştırıldıklarında haklarını savunma, istediği yere istediği zaman serbestçe ve hiçbir kısıtlama ile karşılaşmadan seyahat edebilme, istediği gibi giyinme ve istediği gibi istediği zaman rahatça ibadet edebilme gibi hususlar insan haklarının bazılarıdır. Düşünce ve söz söyleme hakkı, ifade ve din seçme özgürlüğü, istediği kimselerle istediği yerde toplanma, toplantılar düzenleme, bilimsel, akademik, sosyal ve siyasi konularda karşılıklı görüş alış verişinde bulunmak için dernek ve vakıf kurma, bu gibi vakıf ve derneklere üye olma veya üyelikten çıkma, bu kuruluşların yönetimlerinde faal görevler üstlenme, seçme ve seçilme hakkına sonsuz bir özgürlükle sahip olma, gizli oy kullanma, istediği işte çalışma gibi hususlar da insanın tabii haklarıdır. Bireyin istediği yerde istediği biçimde ve istediği kılık kıyafette eğitim görme ve bu eğitimde fırsat eşitliğine sahip olma hakkı, istediği kimse ile evlenme, istediği sayıda çocuk edinme, istediği alanda telif yapma ve istediğini yazma ve istediğini konuşma hakları insanın vazgeçilmez temel hak ve hürriyetleridir. Gayet tabii olarak herkes bu

haklara sahipken bu konularda bir başkasının haklarına asla tecavüz edemez.

Bütün bu özgürlükler tek tek her bir bireyin vazgeçilmez insani hakları olduklarına göre, bunları korumak herkesin görevidir. Kişi ister amir ister memur konumunda olsun mutlaka bir başkasının hukukunu koruma veya bu hak ve hukuku ihlal etme durumu ile karşı karşıya kaldığında mutlak surette empati yapıp, zihninden geçirdiği hak ihlaline kendisinin dıñar edilmek istendiğini düşünmesi gerekmektedir. Eğer kişi hangi makamda olursa olsun ister hükümdar, isterse devlet yönetiminin herhangi bir kademesinde olsun infaz etmeye kalkıştığı bir ceza veya özgürlük kısıtlamasının doğuracağı sonuçları kendi vicdanında tartışmaz ve aynı mağduriyete kendisinin dıñar edilmesi halinde göstereceği tepkiyi düşünmezse insanlık onuru ve haysiyeti konusunda düşüncelerini ve davranışlarını gözden geçirmesi gerekir.

Haksızca mağdur edilmek, birlikte yaşamaya engel bir husustur. Haklarını kısıtladığınız ve haksızlık yaptığınız kişinin yüzüne bakmanız mümkün olabilir mi? Hakkını gasbettiğiniz, insanlık onurunu zedelediğiniz bir kimse gözünüzün önünde maddeten veya manen mağdur duruma düşer de emsali kimselerin sahip olduğu haklardan kendisi mahrum bırakılırsa vicdanınız rahat olabilir mi? Buna siz sebep olmuşsanız bir gün aynı durum ile karşı karşıya kaldığınızda yaptıklarınızın yanlışlığını anlamanız gerekmez mi? Aynı toplum içerisinde yaşayan kimselerin kanun ve hukuk karşısında eşit olmaları halinde o toplumda insanlar huzur içinde beraber ve toplumsal barışı koruyarak yaşamayı başarmaları ne kadar mümkün olabilir? Birilerinin haklarının gasbedildiği, mağdur edildiği, hak ve hukuklarının kısıtlandığı bir ortamda insanlar birbirlerine mutlak surette kin ve nefret beslerler, bu da son derece insani ve tabii bir duygudur. İnsanların birbirlerine kin ve nefret duyduğu, birbirine kızdığı böylesi bir ortam barış ve güven ortamı olabilir mi?

Bugün bu insan hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığı, insanların zulme maruz kaldığı bir toplumda hukuk aracılığıyla haklarını alamadıklarında zalim ve gaddarların bu mazlumların mahkemelerde de haklarını alamadıklarını bildikleri için kendi haklarını kendilerinin almak üzere ihkak-ı hak etmeye kalkışacaklarını bildikleri için sürekli olarak korumalarla, zırhlı ve kurşun geçirmez araçlarla dolaşır ve toplum içine karışmaktan korkaklar. Çünkü **"hayin korkak olur"** sözünün anlamını onlar daha iyi bilirler. Hainliklerinden ve başkalarının haklarını çiğnediklerinden dolayı bu hak sahiplerinden hep çekinir ve korkarlar. Tarih boyunca mahkemelerde hakkın elde edilmediği toplumlarda ihkak-ı hakk olaylarından dolayı haksız ve zalimlerin saldırılara maruz kaldıkları bilinen bir husustur. Ancak bir başkasının hak ve özgürlüğünü kısıtlayan birileri varsa ve bu haksızlıklar hukuk ve mahkemeler aracılığıyla giderilip bu haklar geri alınabiliyorsa kısmen de olsa toplumsal barış sağlanabilir ve insanlar güven içinde yaşayabilirler. Dolayısıyla amir konumunda olanlar korkmadan, korumaları olmadan emniyet içinde rahatça dolaşma imkanı bulurlar. Ama hukuk yoksa, bir devlet hukuk devleti değil de zorba bir devlet ise ve orada insan hakları ihlal edilip çiğneniyorsa bu toplumun fertleri birlikte yaşama problemleri ile boğuşup dururlar. Böylesi bir toplum da asla mutlu ve huzurlu bir toplum olamaz. Bu toplumun fertleri insan haklarını korumamış ve birlikte yaşamayı becerememişler demektir.